

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การที่เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนไปในลักษณะที่เป็นการค้าเสรียิ่งขึ้น และภูมิภาคอาเซียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้ง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองจึงทำให้การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่งด้วยเหตุผลสนับสนุนที่สรุปได้ดังนี้¹

1. การจัดตั้งเขตเสรีการค้า AFTA ถือเป็นแรงกระตุ้นใหม่ในการรวมตัว เนื่องจากแรงกระตุ้นเดิมได้หมดไปเพราะปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศ และในภูมิภาคได้คลี่คลายลง
2. ในแต่ละภูมิภาคของโลก เกิดการรวมตัวในลักษณะที่เสริมสร้างศักยภาพในด้านการแข่งขัน เพื่อให้เกิดสัดส่วนที่เหมาะสม (Economy of Scale) ทั้งในด้านการผลิต การลงทุน และด้านการเงิน
3. การรวมตัวในภูมิภาคอาเซียนในการจัดตั้ง AFTA มีความจำเป็นเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับกลุ่มประเทศอื่น ๆ เช่น EU และ NAFTA
4. การรวมกลุ่มของอาเซียนในแนวคิดเป็นการกระตุ้นการเสริมสร้างเอกภาพของอาเซียน ซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของประเทศในอินโดจีน ที่ปัญหาการเมืองได้คลี่คลายลงแล้ว

---

¹ดร.สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, สงครามเขตการค้า (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดอะเนชั่น, 2538), หน้า 104-106.

5. โครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเงินในภูมิภาคอาเซียน เปลี่ยนไปในลักษณะมีความเกื้อหนุน (Complimen) ระหว่างกันมากขึ้น ทำให้สินค้าในอาเซียนมีการกระจายตัวคล่องตัวในการแลกเปลี่ยนและต่อรองมากขึ้นกว่าเดิม ที่มีลักษณะสินค้า เกษตรที่คล้ายกันและแข่งขันกันเองในระหว่างประเทศอาเซียน

6. การขยายตัวของตลาดในอาเซียนมีขนาดเพียงพอ ที่จะรองรับการเคลื่อนไหวของสินค้าและบริการระหว่างกันได้

7. การจัดตั้ง AFTA เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการร่วมลงทุน และการขยายตัวของบริษัทข้ามชาติอาเซียน เพื่อเป็นการปรับตัว การขยายขนาดธุรกิจเพื่อรองรับการแข่งขัน และการระดมเงินจำนวนมากเพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจ

ประกอบกับการร่วมมือทาง เศรษฐกิจ ในภูมิภาคอาเซียนที่ผ่านมา นั้น ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากโครงสร้างทาง เศรษฐกิจอาเซียนในขณะนั้นไม่เอื้อต่อการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้ เพราะสินค้าหลักส่วนใหญ่จะเป็นสินค้า เกษตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในแต่ละประเทศจึง ไม่อยู่ในฐานะที่จะแลกเปลี่ยน หรือค้าขายกันได้ ตลอดจนประเทศอาเซียนส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งต้องพึ่งทุนและเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โอกาสที่จะไปลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยตนเองจึงมีอยู่น้อย ทำให้แต่ละประเทศอาเซียนพยายามที่จะมุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงผลได้อันพึงมีที่จะเกิดขึ้นกับภูมิภาคในระยะยาว

โครงการร่วมลงทุนด้านอุตสาหกรรมอาเซียนหรือ AIJV ก็เช่นกันที่เป็นรูปแบบหนึ่งในความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งเท่าที่ผ่านมา AIJV แม้จะมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคน้อยกว่าความร่วมมือในรูปแบบอื่นก็ตาม แต่จากการศึกษาในบทที่แล้วมาถึงผลกระทบต่าง ๆ ต่อ AIJV และกรณีศึกษา พบว่า AIJV ประสบปัญหาหลายประการด้วยกัน คือ

1. ตราสารที่ก่อตั้ง AIJV คือข้อตกลง BAAIJV นั้นขาดสภาพบังคับในการที่จะบังคับให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ด้วยการอนุวัติกฎหมายภายในให้

สอดคล้องกับข้อผูกพันที่มีอยู่ เช่น โครงการผลิตชิ้นส่วนไฟฟ้ารถจักรยานยนต์ ที่ถูกรัฐบาล มาเลเซียเรียกเก็บภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงกว่าสินค้าประเภทเดียวกันที่นำเข้าจากญี่ปุ่น โดย เพิกเฉยต่อการปฏิบัติตามข้อผูกพันในการตรึงอัตรารายได้นำเข้าสินค้าที่คล้ายคลึงกับสินค้า AIJV เป็นเวลา 4 ปี ตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อตกลง AIJV

ทั้งนี้ เป็นเพราะ AIJV เป็นข้อมติที่คล้ายกับข้อมติแบบ Recommendation ที่มี วัตถุประสงค์เพื่อผลความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค มากกว่าการพัฒนาสู่การรวมตัว (Integration) ในลักษณะเขตการค้าเสรี สหภาพศุลกากร ตลาดร่วม หรือสหภาพเศรษฐกิจ ที่จะต้องมีระบบกฎหมายที่เป็นสภาพบังคับเหนือการรวมตัวนั้น เพื่อให้มีผลทางกฎหมายในการ บังคับประเทศสมาชิก เมื่อเกิดกรณีขัดแย้งหรือละเมิดต่อข้อตกลงในการรวมตัว

2. มาตรการตรึงอัตรารายได้นำเข้าสินค้าที่คล้ายคลึงกับสินค้า AIJV เป็นเวลา 4 ปี และการให้สิทธิพิเศษทางภาษี MDP ถึงร้อยละ 90 ถือเป็นการอุดหนุนที่อาจถูกเรียกเก็บภาษี ตอบโต้ได้ และข้อกำหนดใน AIJV ที่ให้ถือว่าสินค้า AIJV เป็นวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนตามข้อกำหนดสัดส่วนการใช้วัตถุดิบของประเทศที่เข้าร่วมโครงการหากปรากฏว่ามีการใช้สินค้า AIJV เป็นส่วนประกอบในการผลิตสินค้านั้น ถือว่าเป็นมาตรการในการสร้างความบิดเบือนทางการค้า ที่ขัดกับหลักการค้าเสรีของ GATT ในเรื่องมาตรการการลงโทษที่เกี่ยวกับการค้า (TRIMs) ที่จะต้องยกเลิกไปภายในปี 2542

3. มาตรการคุ้มครองโดยห้ามตั้ง โรงงานผลิตสินค้าซ้ำซ้อนกับ AIJV เป็นเวลา 3 ปีนั้น เป็นมาตรการที่จำกัดการแข่งขันในการประกอบธุรกิจ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการที่ส่งเสริม ในการผูกขาดทางการค้า ตามพระราชบัญญัติกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522

4. ข้อกำหนดสัดส่วนการถือหุ้น ที่ AIJV กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนถือหุ้น รวมกันไม่น้อยกว่า ร้อยละ 40 และแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยตนเองจะต้องมีสัดส่วน

การถือหุ้นไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5 ถือว่าเป็นนิติบุคคลต่างด้าว ตามความหมายใน ปว.281 พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 และประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ทำให้ถูกจำกัดสิทธิบางประการ เช่น ในการรับบัตรส่งเสริมการลงทุนจาก BOI และการถือครองที่ดิน เพื่อประโยชน์ในการประกอบธุรกิจ

5. กฎหมายเศรษฐกิจในประเทศโดยเฉพาะกฎหมายส่งเสริมการลงทุนกับพันธกรณีระหว่างประเทศตามข้อตกลง AIJV นั้น ขาดความเป็นเอกภาพทางกฎหมาย การปฏิบัติตามข้อผูกพัน AIJV เป็นการเข้าช้อย้อนกับกฎหมายส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 ที่มีสาระครอบคลุมและสิ่งจูงใจที่มากกว่า AIJV ทั้งนี้กฎหมายส่งเสริมการลงทุนยังได้คำนึงถึง เรื่อง มลภาวะต่อสภาวะแวดล้อม เทคโนโลยี ตลอดจนสามารถกำหนดให้มีการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาค และดำเนินบทบาทการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศให้สอดคล้องกับนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

6. นโยบายของรัฐในการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ เป็นตัวขัดขวางการเสริมสร้างความร่วมมือทางอุตสาหกรรมเสียเอง ดังเช่น ในโครงการผลิตครีมเทียม ที่ต้องประสบกับปัญหา นโยบายการคุ้มครองอุตสาหกรรมผลิตปาล์มน้ำมันในประเทศ ทำให้ต้นทุนวัตถุดิบสูงกว่า การนำเข้าครีมเทียมจากต่างประเทศของสินค้าอื่น

7. หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ มีอยู่หลายหน่วยงาน แต่ขาดการประสานงานที่ดีพอ จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณี ตามข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่ได้ และส่งผลกระทบต่อโครงการ AIJV ในที่สุด เช่น โครงการผลิตสาร Frit ต้องประสบปัญหาการลดอัตราภาษีนำเข้าของกระทรวงการคลังทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าที่มีราคาต่ำกว่าได้ โดยที่กระทรวงอุตสาหกรรมได้มีหนังสือแจ้งแก่กระทรวงการคลังแล้วถึงเรื่องการตรึงอัตราภาษีเป็นเวลา 4 ปี ตามข้อผูกพัน AIJV

มากไปกว่านั้นจากการศึกษาถึงผลกระทบทางกฎหมายของ AFTA ที่มีต่อ AIJV ยังพบว่า การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้นมีหลักการที่ขัดกับหลักการในโครงการ AIJV โดย AFTA มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการค้าเสรี แต่ AIJV มีมาตรการตั้งอัตราภาษีสินค้าที่คล้ายคลึงกับ AIJV เป็นเวลา 4 ปี และห้ามผลิตสินค้าซ้ำซ้อนกับสินค้า AIJV เป็นเวลา 3 ปี ที่ถือว่าเป็นมาตรการคุ้มครองอุตสาหกรรม ที่เป็นการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายใน ซึ่งขัดกับข้อกำหนดของ CEPT ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องขจัดมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายในให้หมดไปภายในเวลา 5 ปี หลังจากที่ได้ลดอัตราภาษีนำเข้าลงเหลือหรือต่ำกว่าร้อยละ 20

ตลอดจนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA เป็นกรอบความร่วมมือในอาเซียน ที่ถือเป็นความร่วมมือที่เป็นการพัฒนาระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจสู่การรวมกลุ่มในภูมิภาค เพื่อรองรับกับสถานการณ์เศรษฐกิจโลก ดังนั้น AFTA จึงมีสาระที่กว้างกว่าและครอบคลุม AIJV ที่เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งในความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียนและจากการศึกษาพบว่า ภาครัฐมีนโยบายในการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ แต่เมื่อมีการจัดตั้งเขตเสรีการค้าอาเซียน AFTA ขึ้น ทำให้รัฐต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐในการให้ความคุ้มครองแก่อุตสาหกรรม เป็นการส่งเสริมการค้าเสรีโลก โดยได้กำหนดเป็นนโยบายอย่างแน่ชัดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ในการลดความคุ้มครองแก่อุตสาหกรรมในประเทศ ซึ่งรัฐได้ปรับโครงสร้างภาษีศุลกากรครั้งใหญ่เมื่อปี 2538 เพื่อสนองตอบต่อนโยบายนี้

จึงทำให้มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ ได้รับผลกระทบทางกฎหมายจาก AFTA นี้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มาตรการทางกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศจะได้รับผลกระทบอย่างมาก จนอาจถูกยกเลิกไปในที่สุด ซึ่งได้แก่

ก) มาตรการการเก็บภาษีอากรขาเข้า ตามพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530

ข) มาตรการทางกฎหมายที่ถือเป็นข้อจำกัดปริมาณนำเข้าตามคำนิยามมาตรา 1(3) ของ CEPT คือ มาตรการควบคุมปริมาณนำเข้า ตามกฎหมายต่อไปนี้

- พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520
- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 86 พ.ศ.2521
- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37 พ.ศ.2527
- พระราชบัญญัติส่งออกป้อนอกและนำเข้าในราชอาณาจักร พ.ศ.2522

ซึ่งมาตรการเหล่านี้ ต่างมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ โดยจะต้องถูกยกเลิกไปเมื่อสินค้าที่ถูกจำกัดปริมาณนำเข้านั้นมีอัตราภาษีเหลือหรือต่ำกว่าร้อยละ 20

ค) มาตรการทางกฎหมายที่ถือว่าเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี ตามคำนิยามมาตรา 1(2) ของ CEPT นั้น คือ

- การควบคุมการส่งออก ตามพระราชบัญญัติส่งออกป้อนอกและนำเข้าในราชอาณาจักร พ.ศ.2522
- การควบคุมการจัดตั้งและขยายโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535
- การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษ (Surcharge) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520

ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ โดยที่มาตรการทางกฎหมายเหล่านี้จะต้องถูกยกเลิกไปภายในเวลา 5 ปี เมื่อได้ลดภาษีนำเข้าสินค้านั้นลงเหลือหรือต่ำกว่า ร้อยละ 20

นอกจากนี้มาตรการทางกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น การส่งเสริมการลงทุน หรือส่งเสริมการส่งออก อาจได้รับผลกระทบทางกฎหมายจาก AFTA นี้ด้วย ถ้าแผนการลดภาษีตาม CEPT สามารถให้สิทธิประโยชน์ที่ดีกว่าสิทธิประโยชน์เดิม ซึ่งได้แก่

- มาตรการลดภาษีอากรขาเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบและส่วนประกอบตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520

-การลดภาษีอากรขาเข้าวัสดุจำเป็น หรือสินค้าที่นำเข้ามาเพื่อส่งกลับออกไป สำหรับเขตอุตสาหกรรมส่งออก และคลังสินค้าทัณฑ์บน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 และพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 รวมทั้งพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย พ.ศ.2522

-การขอคืนอากรตามมาตรา 19 ทวิ ในพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2482

เมื่อ AFTA ได้ส่งผลกระทบทางกฎหมายต่อมาตรการทางกฎหมาย ในการพัฒนา อุตสาหกรรมในประเทศตามที่ได้วิเคราะห์มาแล้วนั้น AFTA ยังส่งผลกระทบทางกฎหมายต่อ AIJV อีกด้วย ทั้งผลกระทบโดยตรงและผลกระทบโดยอ้อม ดังนี้

1) ผลกระทบทางกฎหมายโดยตรง

ผลกระทบทางกฎหมายโดยตรงที่ AFTA มีต่อ AIJV นั้น จะเป็นผลกระทบทางกฎหมายที่เกิดจากการขัดกันของมาตรการทางกฎหมายของข้อตกลงระหว่างประเทศทั้งสอง เป็นส่วนใหญ่ แต่จะส่งผลกระทบต่อกฎหมายภายในที่ได้บัญญัติตามข้อตกลง AIJV เพราะกฎหมายภายในนี้จะสิ้นสภาพบังคับไปภายในปี 2540 ตามที่ได้กำหนดไว้แล้วในประกาศกระทรวงการคลัง ที่ ศก.9/2536 เรื่องการตั้งอัตราศุลกากรแก่ของที่คล้ายคลึงกับของที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศภาคีอาเซียน ตามโครงการ AIJV และประกาศกระทรวงการคลัง ที่ ศก.8/2536 เรื่องการลดอากรศุลกากรแก่ของที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศภาคีอาเซียน ตามโครงการ AIJV ที่ให้ความคุ้มครองแก่โครงการผลิตครีมเทียม

2) ผลกระทบทางกฎหมายโดยอ้อม

ส่วนผลกระทบทางกฎหมายโดยอ้อมนั้น จะเกิดขึ้นกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในแต่ละโครงการของ AIJV ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ เมื่อรัฐได้เปลี่ยนแปลงนโยบายโดยลดการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศตามข้อตกลง AFTA ก็จะทำให้ AIJV ได้รับผลกระทบในด้านการผลิตจาก AFTA นี้ไปด้วย ซึ่งได้แก่

โครงการผลิตครีมเทียม ซึ่งใช้น้ำมันปาล์มเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตนั้น รัฐได้ให้การคุ้มครองแก่อุตสาหกรรมผลิตปาล์มน้ำมัน ตามกฎหมายต่อไปนี้ ก็จะต้องได้รับผลกระทบจนถูกยกเลิกไปด้วย

-ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 19 (พ.ศ.2525) และ

-ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 69 (พ.ศ.2532) เรื่องการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร ที่กำหนดให้น้ำมันปาล์มเป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร และกำหนดให้มีการจัดเก็บอากรขาเข้าในอัตรา ร้อยละ 35 ของราคา CIF ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและนำเข้าในราชอาณาจักร พ.ศ.2522

โครงการผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์รถจักรยานยนต์ห้อยยามาฮา ที่รัฐได้มีนโยบายและมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ เมื่อ AFTA ได้เกิดขึ้น มาตรการทางกฎหมายเหล่านี้จะต้องถูกยกเลิกไป

-ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องนโยบายอุตสาหกรรมจักรยานยนต์ ฉบับลงวันที่ 19 กรกฎาคม 2520

-ประกาศกระทรวงพาณิชย์ (ฉบับที่ 86) พ.ศ.2521 เรื่องการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร โดยห้ามการนำเข้ารถจักรยานยนต์สำเร็จรูปเข้ามาในประเทศ ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2521 เป็นต้นไป

-ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดให้โรงงานประกอบรถจักรยานยนต์ ใช้ส่วนประกอบและอุปกรณ์ที่ผลิตได้ภายในประเทศ ฉบับลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2527

-ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดให้โรงงานประกอบรถจักรยานยนต์ ใช้เครื่องยนต์ที่ผลิตในประเทศ ฉบับลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2529

-ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องห้ามตั้งหรือขยายโรงงานผลิตหรือประกอบเครื่องยนต์สำหรับรถจักรยานยนต์ที่มีขนาดปริมาตรกระบอกสูบไม่เกิน 150 ซี.ซี. ฉบับลงวันที่ 13 มกราคม 2530

-ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ ส.1/2536 เรื่องกำหนดให้กิจการประกอบรถจักรยานยนต์ประเภท 4 จังหวะเป็นกิจการที่สามารถให้การส่งเสริมการลงทุนได้

สำหรับในเรื่องเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและพัฒนาบุคลากร ที่ถือเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการลงทุนระหว่างประเทศ และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ประเทศผู้รับการลงทุนนั้น ปรากฏว่าในข้อตกลง AIJV ไม่ได้มีมาตรการที่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือพัฒนาบุคลากรแต่ประการใด คงมีแต่ใน AFTA ที่กำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์และหลักการสำคัญ ที่จะต้องให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและพัฒนาบุคลากร ในความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน โดยกำหนดไว้ในข้อตกลงแผนแม่บทว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตในประเทศที่ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ของสินค้าไทยจำต้องเปลี่ยนไปอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับสินค้าการผลิตสินค้าประเภทใช้เทคโนโลยี (Medium and high-technology products) มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น เพื่อทดแทนสินค้าประเภทใช้แรงงานสูง (Labor - intensive products) และสินค้าประเภทใช้วัตถุดิบภายในประเทศ (Resource-base products) ที่ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอาศัยเพียงการแข่งขันด้านราคาหรือต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ดังนั้นขั้นตอนการผลิตที่อาศัยปัจจัยการผลิต (Factor-Driven Stage) จึงต้องมีการปรับตัวตาม โดยมีแนวโน้มการปรับตัวสู่ขั้นที่อาศัยการลงทุน (Investment - driven Stage) มากขึ้น มาตรการในการจูงใจ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในการผลิตสินค้าประเภทใช้เทคโนโลยี (Medium and high-technology products) จึงมีความจำเป็น โดยเฉพาะการลงทุนจากต่างชาติที่มีเทคโนโลยีการผลิตที่สูง ซึ่ง AFTA ได้บรรจุเรื่องนี้เป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ ที่สามารถสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอุตสาหกรรมในประเทศได้เป็นอย่างดี

ส่วนผลกระทบของ AFTA ต่อกรณีศึกษานั้น จากการศึกษาปรากฏว่าผลกระทบของ AFTA ที่มีต่อกรณีศึกษาจะมีผลทั้งทางด้านลบและด้านบวกกล่าวคือ ผลกระทบด้านลบจะเกิดขึ้นกับโครงการผลิตสาร Frit เนื่องจากการประกาศลดอัตราภาษีนำเข้าสาร Frit ของกระทรวงการคลังตามพันธกรณี AFTA ทำให้โครงการผลิตสาร Frit ไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับสินค้านำเข้าจนมีผลทำให้ต้องหยุดการผลิต

ผลกระทบของ AFTA ด้านบวกที่มีต่อกรณีศึกษา ได้แก่ โครงการผลิตครีมเทียมที่มีต้นทุนวัตถุดิบสูงกว่า เนื่องจากรัฐมีนโยบายในการคุ้มครองอุตสาหกรรมผลิตปาล์มน้ำมันในประเทศ ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตของโครงการนี้ ทำให้สินค้าคู่แข่งซึ่งนำเข้าครีมเทียมจากต่างประเทศมีราคาต่ำกว่า และเมื่อรัฐได้ปฏิบัติตามพันธกรณี AFTA ที่ได้ผูกพันไว้ที่จะต้องเร่งลดอัตราภาษีนำเข้าแก่น้ำมันปาล์มที่เป็นสินค้าหนึ่งใน 15 ประเภท ที่จะต้องเร่งลดภาษี (Fast Track) ให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 1 มกราคม 2541 และหลังจากนั้นจะต้องขจัดมาตรการคุ้มครองอุตสาหกรรมผลิตปาล์มน้ำมัน ที่ถือเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายในให้หมดไปภายในเวลา 5 ปีแล้ว โครงการผลิตครีมเทียมจึงจะได้รับประโยชน์จากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA นี้

ส่วนผลกระทบของ AIJV ที่มีต่ออุตสาหกรรมในประเทศนั้นจากการศึกษากรณีตัวอย่าง P&G พบว่า กรณีข้อเสนองของ P&G ได้สร้างผลกระทบด้านลบต่ออุตสาหกรรมในประเทศในแง่ที่สร้างความไม่ยุติธรรมแก่ผู้ผลิตในประเทศที่ไม่ได้รับสิทธิพิเศษตาม MOP และอาจถือว่าการทุ่มตลาด ในกรณีที่นำสินค้า P&G เข้ามาจำหน่ายในราคาที่ถูกลงกว่าภายในประเทศ และอาจส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตเดิมลดปริมาณการผลิตลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในที่สุด รวมทั้งอุตสาหกรรมในประเทศไม่สามารถแข่งขันในเรื่องต้นทุนการผลิตกับสินค้า P&G ได้

มากไปกว่านั้นจากการศึกษายังพบว่าโครงการต่างของ AIJV ที่ได้รับการอนุมัติไปแล้วทั้งหมดมีเพียง 21 โครงการและมีเพียง 11 โครงการเท่านั้นที่ยังคงดำเนินการผลิต นอกนั้นประสบกับปัญหาในด้านการเงินและบริหาร จนทำให้ต้องชะลอการดำเนินงานของโครงการไว้ก่อนไม่มีผลความคืบหน้าแต่ประการใด รวมทั้งบางโครงการต้องยุบเลิกโครงการไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่า AIJV ยังมีข้อจำกัดที่ทำให้วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แม้ว่าโครงการจะได้ถือกำเนิดมาแล้วหลายปี ตั้งแต่ปี 2526

ดังนั้นเมื่อปรากฏว่า AIJV ได้รับผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA ที่ประชุมคณะมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน ครั้งที่ 27 จึงมีมติให้ระงับการอนุมัติให้แก่โครงการใหม่ที่จะเกิดขึ้น และให้แสวงหามาตรการใหม่ในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียนที่เหมาะสม จนกระทั่งการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (Asean Summit) ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 14-15 ธันวาคม 2538 ที่กรุงเทพมหานคร ที่ประชุมได้ตกลงในหลักการสำคัญในโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมใหม่ (New ASeam Industrial Co-Operative Scheme : AICO) ที่มีสาระสำคัญสอดคล้องและยึดหลักการของ AFTA มากที่สุด โดยที่ AICO ไม่มีมาตรการคุ้มครองแก่อุตสาหกรรมในโครงการเหมือนอย่างเช่นที่ปรากฏใน AIJV แต่ AICO ยังได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่ออุตสาหกรรมในประเทศ โดยกำหนดให้มีมาตรการฉุกเฉิน ให้สอดคล้องกับมาตรการฉุกเฉินตาม CEPT ของ AFTA ทั้งนี้เพื่อเป็นการรองรับการปรับตัวของโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้ง AIJV นี้ด้วย

ในที่สุดจึงเป็นที่สรุปได้ว่าการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ต่อ AIJV เป็นอย่างมาก ตามที่ได้ศึกษามาแล้วนั้น จนทำให้ AIJV ไม่สามารถดำรงสถานะอยู่ได้อีกต่อไป มาตรการต่าง ๆ ที่ขัดกับ AFTA ก็ควรจะลด และยกเลิกไปในที่สุด ส่วนมาตรการที่สอดคล้องก็อาจปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในภูมิภาคอาเซียนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน ที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากการจัดตั้งเขตเสรีการค้าอาเซียนนั้น ควรยึดกรอบแห่งวัตถุประสงค์และหลักการในข้อตกลงแม่ทว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียนและข้อตกลง CEPT เป็นหลักในการพิจารณารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้รูปแบบแห่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน ที่จะเกิดขึ้นสอดคล้องและบรรลุผลตรงตามเจตนารมณ์ ไม่เป็นการขัดกับหลักการในการจัดตั้งเขตเสรีการค้าอาเซียน

รูปแบบแห่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนที่จะเกิดขึ้นใหม่นั้น ควรจะเน้นไปที่เรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี และพัฒนาความรู้ความสามารถทางด้านบุคลากร เพื่อรองรับการขยายตัวในด้านอุตสาหกรรม พลังงานหรือสาธารณูปโภคพื้นฐานร่วมกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความร่วมมือที่ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนจะได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ด้วยการดำเนินการดังต่อไปนี้

- เร่งสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ ในการให้บริการสนับสนุน ตลอดจนผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และรัฐควรเข้ามามีบทบาทในการกำหนดเงื่อนไขในการลงทุนจากต่างประเทศ ที่ต้องตอบสนองเป้าหมายในการถ่ายทอดเทคโนโลยี

- กำหนดให้มีมาตรการที่จะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างการประดิษฐ์คิดค้นทางเทคโนโลยีกับการผลิต โดยให้มีการร่วมมือทำการวิจัย หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยการผลิตกับสถาบันหรือองค์กรที่ทำหน้าที่วิจัยและพัฒนา

- กระตุ้นให้เกิดการวิจัยทางเทคโนโลยี ที่มุ่งสนองความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

- ส่งเสริมการพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยีในภาคการผลิตต่างๆ ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

- จัดระบบทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของแต่ละชาติอาเซียน โดยคำนึงถึงระดับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของแต่ละประเทศ และการสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชน

2. แม้ว่าการส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคอาเซียนจะเป็นสิ่งสำคัญแต่ไม่ควรที่จะละเลยการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ โดยรูปแบบของความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน ควรจะสอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อทิศทางและนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศด้วย ซึ่งควรจะเน้นการส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและพัฒนาบุคลากร อีกทั้งรัฐควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาเทคโนโลยีให้แน่ชัดกว่าที่เป็นมา ซึ่งได้ละเอียดในจุดนี้ไปโดยยึดหลักและมาตรการต่อไปนี้

1) รัฐควรมีมาตรการในการส่งเสริม ให้เกิดการสร้างเทคโนโลยีขึ้นเองในประเทศ และมีการควบคุมกระบวนการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ที่ไม่ทำให้ผู้รับเทคโนโลยีในไทยต้องเสียเปรียบ และส่งเสริมความต้องการใช้เทคโนโลยีที่สร้างขึ้นเองในประเทศ

2) นโยบายทางเทคโนโลยีที่รัฐได้กำหนดแล้ว ควรให้มีความสอดคล้องและประกาศเป็นการทั่วไปอย่างแน่ชัด ซึ่งควรจะแยกออกจากนโยบายด้านอื่นๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ แรงงาน การศึกษา หรือนโยบายอุตสาหกรรม แม้ว่านโยบายเทคโนโลยีจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายเหล่านั้นก็ตาม

เนื่องจากนโยบายอื่น ๆ มักมีด้านที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีแฝงอยู่จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ อันอาจส่งผลเสียต่อขีดความสามารถทางเทคโนโลยีโดยรวมของประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้นโยบายต่าง ๆ นั้น ดำเนินไปในลักษณะที่ส่งผลเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน มีทิศทางในทางเดียวและสอดคล้องกัน

---

1 สุทธิ ประศาสน์ เศรษฐ, "นโยบายเทคโนโลยีและยุทธศาสตร์การพัฒนา" ใน ทิศทาง การปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 1990. ตีพิมพ์ พงศ์มพิทิน, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2534), หน้า 315.

3) ในการวางนโยบายหรือดำเนินงานตามนโยบายเทคโนโลยีนั้น จำเป็นที่จะต้องขึ้นกับจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม นโยบายเทคโนโลยีจะดำเนินไปโดยเอกเทศมิได้ เพราะมิได้ถือเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นจุดมุ่งหมายสุดท้าย หากแต่เป็นวิธีการที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ตั้งไว้

4) ต้องพิจารณาถึงความเป็นจริงที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่ กล่าวคือเมื่อประเทศมีความจำเป็นที่จะต้องนำเข้าเทคโนโลยีทั้งหมดจากประเทศพัฒนา ก็ย่อมจะต้องดำเนินการให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยการเพิ่มอำนาจให้แก่ผู้รับเทคโนโลยี เช่น รัฐออกมาตรการควบคุม และเพิ่มขีดความสามารถของผู้รับเทคโนโลยี ในการคัดเลือกเทคโนโลยีที่ต้องการได้ถูกต้อง โดยการนำเข้าเทคโนโลยีไม่สุดหยดลง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยีในประเทศ โดยอาศัยวิธีการพึ่งพากันอย่างเลือกสรร กล่าวคือ เลือกทำการวิจัยในสาขาที่จัดหาเทคโนโลยีเข้ามาได้อย่างสะดวก และในสาขาที่มีข้อได้เปรียบอยู่หลายประการ ดำเนินการวิจัยให้สนองความต้องการของประเทศ นอกจากนี้ยังอาจพิจารณาถึงโอกาสที่จะส่งออกไปขายยังต่างประเทศได้อีกด้วย

5) ในการวางนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายเทคโนโลยี จำเป็นที่จะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานของเทคโนโลยี ซึ่งต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดจากแนวคิดดั้งเดิมที่มุ่งส่งเสริมการค้าความรู้ โดยปราศจากความสนใจว่าความรู้นั้นมีโอกาสเชื่อมโยงกับการผลิต และความจำเป็นในการพัฒนาประเทศอย่างไร

6) นโยบายการพัฒนาเทคโนโลยีต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างภาคการผลิต และสาขาการผลิตต่าง ๆ ในภาคเดียวกัน ไม่เป็นการเหมาะสมที่จะใช้นโยบายเดียวกันหมด จึงควรมีการกำหนดนโยบายระดับย่อยที่มีความยืดหยุ่นตามปัจจัยต่อไปนี้

- ประเภทของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง
- ความจำเป็นในการค้นคว้าวิจัยในระดับต่าง ๆ

- ความบิดเบือนต่าง ๆ อันเนื่องมาจากโครงสร้างความเป็นเจ้าของในอุตสาหกรรมนั้น ๆ

- จำนวนและขนาดของกิจการ
- ลักษณะของตลาดเทคโนโลยีว่าเป็นการผูกขาดหรือแข่งขัน

7) นโยบายนี้ควรมีความยืดหยุ่น และนำไปปฏิบัติตามขั้นตอนที่เหมาะสม และนโยบายนี้ต้องมีลักษณะที่เป็นอิสระระดับสูง มิเช่นนั้นก็อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบายอื่น ๆ ทำนองเดียวกันต้องสอดส่องดูแลให้นโยบายเทคโนโลยี สมองจุดมุ่งหมายหลักแห่งการพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ เพื่อมิให้นโยบายเทคโนโลยีมีลักษณะโดดเดี่ยวเป็นเอกเทศ

3. ผลประโยชน์โดยรวมจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนยังขาดความจริงใจโดยคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก ฉะนั้นควรพิจารณาหามาตรการหรือระบบบังคับ ที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ซึ่งรวมถึงการประสานกฎหมายให้กลมกลืนกัน (Harmonization)

การประสานกฎหมายให้กลมกลืนกันเป็นสิ่งจำเป็นในการรวมตัวในรูปแบบต่างๆ ที่จะต้องมีระบบบังคับที่เป็นมาตรฐานเดียวกันแก่รัฐสมาชิกทั้งหลาย ตัวอย่างเช่น ในอดีตที่ผ่านมา ในการรวมตัวของ ประชาคมยุโรป (The European Community : EC) ได้มีการประสานกฎหมายให้กลมกลืนกัน เพื่อให้บังคับในรัฐสมาชิก EC ซึ่งได้แก่กฎหมายในรูปของ Regulations, Directives และ Decisions โดยมีระดับของการบังคับทางกฎหมายแตกต่างกันไป ตามที่ปรากฏใน มาตรา 189 ของ EEC Treaty ดังนี้

-Regulations มีขอบข่ายทั่วไปกว้าง ๆ แต่มีผลผูกพันรัฐสมาชิกทุกประเทศ และมีผลบังคับโดยตรงต่อรัฐสมาชิกทุกรัฐ เสมือนหนึ่งกฎหมายภายใน

-Directives มีผลผูกพันรัฐสมาชิกทุกรัฐ ในการที่จะต้องปฏิบัติให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่วิธีการและรูปแบบที่จะปฏิบัตินั้น รัฐสมาชิกสามารถที่จะเลือกกำหนดการปฏิบัติได้เอง

-Decisions มีผลผูกพันรัฐสมาชิกที่ได้รับแจ้งทุกประเด็น

ฉะนั้นการที่อาเซียนได้มีการพัฒนาสู่การรวมตัว ในรูปเขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนากฎหมายที่มีสภาพบังคับแก่รัฐสมาชิกในอาเซียน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการรวมตัว การประสานกฎหมายให้กลมกลืนกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่เมื่อพิจารณาถึงนโยบายและมาตรการทางกฎหมายในภูมิภาคอาเซียนแล้ว จะพบว่าที่ผ่านมามีความร่วมมือทางกฎหมายในประเทศอาเซียนยังอยู่ในระดับที่น้อยมากดังนั้นความแตกต่างของกฎหมายของแต่ละประเทศจึงยังมีอยู่มาก

ปัจจุบันในภูมิภาคอาเซียนมีความร่วมมือทางกฎหมายในระดับพหุภาคี ในเรื่องอนุญาโตตุลาการ ตามข้อตกลง Convention on The Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States 1965 แต่ความร่วมมือทางอนุญาโตตุลาการนี้ในประเทศอาเซียนยังมีน้อยมาก เนื่องจากขาดสภาพบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความแตกต่างกันของระบบกฎหมายในประเทศสมาชิกอาเซียนคงมีแต่ประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ที่สามารถประสานกฎหมายกันได้เพราะเคยตกอยู่ในอาณานิคมของสหราชอาณาจักรมาก่อน²

---

²วิฑิต มันทราภรณ์, "ความสัมพันธ์ทางด้านกฎหมายของประเทศอาเซียน" ในอาเซียนในการเมืองโลก, ดร.วินิตา สุกรเสพย์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528), หน้า 201.

การประสานกันทางกฎหมายที่เห็นได้เด่นชัด คือ ความร่วมมือทางด้านภาษี ตามข้อตกลงเรื่องภาษีซ้อน ซึ่งคณะกรรมการของอาเซียนว่าด้วยภาษี เป็นผู้ดำเนินการให้มีการปรับปรุงกฎหมายภาษีของแต่ละประเทศอาเซียนให้คล้ายคลึงกัน และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างฝ่ายบริหารทางภาษีในอาเซียนให้มากขึ้น และในขณะนี้ประเทศไทยได้ลงนามในข้อตกลงภาษีซ้อนกับประเทศอาเซียนครบทุกประเทศแล้ว โดยสาระในข้อตกลงจะมีความคล้ายคลึงกันในการยกเว้นการเก็บภาษีซ้อนและป้องกันการเลี่ยงรัษฎากร ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีเก็บจากเงินได้

ส่วนกฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนของแต่ละชาติอาเซียนนั้น พบว่ายังมีความแตกต่างกันอยู่มาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องประสานกฎหมายให้กลมกลืนกัน ซึ่งในแต่ละชาติอาเซียนต่างมีระบบกฎหมายในการส่งเสริมการลงทุนที่แตกต่างกันดังนี้

- อินโดนีเซีย : Foreign Capital Investment Law No.1 (1967)
- มาเลเซีย : Investment Incentives Act 1968
- ฟิลิปปินส์ : Investment Incentives Act 1967
Foreign Business Regulation Act 1968
Export Incentives Act 1970
Agricultural Incentives Act 1977
- สิงคโปร์ : Economic Expansion Incentives (Relief from Income Tax) Act 1967
- ไทย : พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520
ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281 พ.ศ.2515 (กฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว)

นอกจากนี้กฎหมายเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกันในชาติอาเซียนก็ควรที่จะได้
รับการประสานให้กลมกลืนกัน เช่น การควบคุมแลกเปลี่ยนเงินตรา กฎหมายคนเข้าเมือง
กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เพราะกฎหมายเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
ของแต่ละชาติอาเซียน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการรวมตัวของอาเซียนในที่สุด ฉะนั้น
จากนี้ต่อไป จึงต้องอาศัยความจริงจังของแต่ละประเทศอาเซียน ที่จะร่วมกันประสานประโยชน์
เพื่อให้การรวมตัวในรูปเขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA บรรลุผลตรงตามเจตนารมณ์ที่ได้วางไว้